

Особливості використання діагностичних методів для виявлення шкільної неуспішності молодших школярів.

Курсова робота

з психодіагностики
студентки 53 групи
спеціальності: “Практична
психологія. Соціальна педагогіка.”
(заочна форма навчання)

Андрух І.Е.

Науковий керівник:

Весельська А.Л.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ I. Молодший школяр: психологічні основи навчання та виховання.....	5
1.1. Основні лінії розвитку в молодшому шкільному віці.....	5
1.2. Навчальна діяльність молодшого школяра.....	7
1.2.1. Організація навчальної діяльності.....	7
1.2.2. Можливі труднощі при навчанні.....	8
1.2.3. Причини зниженої здатності до навчання	9
1.3. Шкільна неуспішність та її причини.....	10
1.4. Вплив мотивів навчання та оцінки на успішність молодшого школяра	12
Розділ II. Психодіагностичні методи виявлення шкільної неуспішності молодших школярів.....	15
2.1. Загальна характеристика методів виявлення шкільної неуспішності .	15
2.2. Психодіагностичні методики дослідження рівня мотивації до навчання у молодших школярів.....	18
2.3. Психодіагностичні методики дослідження особистісних характеристик дитини, що є причинами шкільної неуспішності.....	21
Розділ III . Експериментальне дослідження виявлення шкільної неуспішності серед молодших школярів.....	24
3.1. Методологічні засади дослідження.....	24
3.2. Аналіз результатів дослідження психологічних особливостей самооцінки молодших школярів.....	26
3.3. Дослідження умов соціальної адаптації молодших школярів.....	33
Висновок.....	36
Список використаної літератури.....	39
Додатки.....	42

ВСТУП

Актуальність проблеми. Неуспішність – це гостра проблема сучасної школи, яка залежить від багатьох чинників: соціальних, біологічних й педагогічних. До соціальних причин належить те, що в нашому суспільстві знання та наполеглива праця не дають людині можливості проявити себе, не відіграють важливої ролі у її благополуччі. Знизилась цінність освіти, учіння спрямоване не на знання, а на отримання диплому, атестату. Вчителі, що потрапляють у школи не завжди мають високі інтелектуальні знання та моральні норми, що знижує рівень учительства. Серед біологічних причин неуспішності можна виділити найважливішу – це стан здоров'я школярів, який має тенденцію до погіршення. Важливою педагогічною причиною неуспішності є відсутність профілактичної роботи. Як зазначає Т.М.Лисянська є три групи причин стійкої неуспішності. Одна з них пов'язана з недоліками у пізнавальній сфері учнів, друга з недоліками мотиваційної сфери, а третя – з умінням організувати власну учбову діяльність.

Шкільна неуспішність досить часто призводить до байдужого ставлення до учіння, прогулювання уроків, сприяє формуванню агресивності, грубості, тривожності, недисциплінованості тощо, а це є порушенням прийнятих норм в суспільстві, що психологи називають девіантною поведінкою.

Аналіз наукової літератури показав, що ця проблема останнім часом викликає все більший інтерес дослідників і практиків, про що свідчить стрімкий ріст кількості досліджень та публікацій з питань агресії, насильства і конфліктів

Як вітчизняними, так і закордонними дослідниками вивчались особливості агресивної поведінки осіб різних вікових груп (Г.М.Андреева, К.Бютнер, О.В.Гордякова, М.Дерешкявічус, Л.М.Семенюк та ін.), проблеми агресивності у зв'язку з конфліктами (Г.С.Васильєва, В.В.Ковальов, М.Д.Левітов, В.С.Мерлін та ін.), емоціями (В.К.Вілюнас, Т.Дембо, Д.Зільман, К.Ізард, Я.Рейковський та ін.), фрустрацією (А.Бандура, Д.Доллард, Л.П.Колчина, М.Мауер, І.Міллер, Р.Сієре та ін.). Низку праць присвячено

дослідженню взаємозв'язку агресивності з тривожністю, невротизмом, окремими властивостями нервової системи людини, а також вивченню агресивних проявів в осіб з патопсихологічними відхиленнями (М.І.Буянов, І.В.Жданова, О.Ф.Кенберг, Л.Пожар, О.В.Серебритьська та ін.).

Описані особливості та протиріччя розвитку особистості дитини під час шкільного навчання мають важливе значення для молодших школярів, тому що врахування цих психологічних властивостей дає змогу вчителю ефективно планувати навчально-виховний процес.

Останнє і підтверджує актуальність обраної теми курсової роботи «Особливості діагностичних методів для виявлення шкільної неуспішності молодших школярів»: саме правильне застосування психодіагностичних методик може дати повну картину про причини шкільної неуспішності молодшого школяра.

Об'єктом у курсовій роботі є психодіагностичні методи для виявлення шкільної неуспішності молодших школярів.

Предметом є шкільна неуспішність молодших школярів.

Метою роботи є дослідити особливості використання діагностичних методів для виявлення шкільної неуспішності молодших школярів.

Розділ I. Молодший школяр: психологічні основи навчання та виховання

1.1. Основні лінії розвитку в молодшому шкільному віці

Провідна діяльність у молодшому шкільному віці - навчальна. Основні потреби привносяться з періоду дошкільного дитинства, а саме:

- зберігається потреба у грі, особливість якої в цей період полягає в тому, що дитина може грати саму себе, прагнучи до позиції, що не вдається в реальності (наприклад, роль «хорошого» учня, якщо в дійсності все навпаки);
- зберігається потреба в русі, що часто заважає на уроках; отже, необхідно організовувати у школі відпочинок молодших школярів, щоб на зміні вони «не вимотали» себе, наприклад, нестримною біганиною;
- як одна з провідних зберігається потреба в зовнішніх враженнях, що перетвориться в пізнавальну активність дитини;
- потреба у спілкуванні, безпосередньо пов'язана з навчальною діяльністю.

Як основну потребу в період початкового навчання виділяють потреба в суспільно значущій діяльності, якою і є навчання у школі.

Основні новоутворювання даного вікового періоду пов'язані з подальшим розвитком і вдосконаленням довільності дій, тобто самоконтролем, виникненням рефлексії та внутрішньої позиції.

Особливості мислення: переважає наочно-образне мислення з елементами абстракції; іде подальший розвиток внутрішнього плану дій; до кінця періоду доступне усвідомлення своїх власних розумових операцій, що надають допомогу в самоконтролі. Розвитку мислення сприяє міркування вголос.

Емоційна сфера: у цілому період молодшого шкільного віку - це період підвищеної емоційності, що трохи знижується до третього класу. У цьому віці

дитина вже може усвідомлювати й контролювати свої емоційні стани, наприклад, хвилювання, гнів і т. п. (це, звичайно, не повний, а частковий контроль). У молодшому шкільному віці вже спостерігається досить чітка диференціація почуттів (естетичні, моральні, інтелектуальні й ін.). У цей же період для дітей характерні вразливість і сугестивність. Розвиваються вольові якості дитини: довільність витримки (наприклад, дитина вже може підкорятись розпорядку), наполегливість.

Особливість життєвої ситуації молодшого школяра полягає в тому, що дитина поступає у школу, у результаті чого міняється весь уклад її життя. Відбувається зміна режиму дня. Дитина зіштовхується з одноманітністю й необхідністю організовувати своє дозвілля після школи. Виникає додаткове стомлення від напруженої розумової діяльності. Складаються нові позасімейні відносини - з учителем, а потім і з однокласниками. У загальношкільній ситуації молодші школярі відчуваються безпомічними.

Незважаючи на те, що дитину, як правило, готують до навчання у школі, сама шкільна ситуація є стресовою, і для адаптації до неї дитині необхідний якийсь час. Проявом такої реакції на стрес може стати різка зміна в поведінці дитини: оживлені й радісні діти стають пригніченими, а спокійні - занадто збудженими. Увага дітей у цей період характеризується крайньою нестійкістю й вузькістю (наприклад, дитина може бути цілком поглинена діями вчителя і не зауважувати нічого іншого). Зустрічаються й деякі розлади пам'яті: діти можуть забути обличчя вчителя, розташування класу, своєї парти тощо. У міру звикання дитини до школи вони зникають.

1.2. Навчальна діяльність молодшого школяра

1.2.1. Організація навчальної діяльності

Насамперед варто помітити, що основними труднощами для дітей, які поступили у школу, є режим, нові відносини та вимоги. У період адаптації важливо використовувати додаткові моральні стимули до навчання (похвалу, заохочення тощо) і по можливості звести до мінімуму покарання.

Особливістю навчання молодших школярів є необхідність включення в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, спортивних та ін.).

З позиції психоаналізу вступу дитини у школу збігається з початком латентної фази розвитку, коли дитина відкрита для пізнання світу поза родиною.

Якщо ж дитина не має особистої автономії, тобто в неї не завершився «сімейний роман», то вона включає в цей роман учителя, у результаті чого навчальна діяльність підмінюється навчальною поведінкою: дитина прагне не до знань, а до завоювання любові значущого дорослого й використовує результат навчання для задоволення відповідної потреби.

Перебороти цей феномен можна, поступово знайомлячи дитину з елементами навчальної діяльності, оскільки на відміну від комунікативної діяльності вона нецілісна.

У початковій школі дитина опановує чисто виконавські елементи навчальної діяльності. Потім учню може пропонуватись оволодіння наступним елементом навчальної діяльності, а саме контролем. У цьому віці краще використовувати зовнішній контроль з боку дорослого (учителя) та самоконтроль.

Можна застосовувати і взаємний контроль, але не між однолітками, а між учнем і вчителем або батьком. Наприклад, можна використовувати такий прийом: батько заводить собі окремий зошит, у якому зазначені клас та ім'я батька, і виконує в ньому домашні завдання дитини, але обов'язково робить помилки, дитина ж червоним олівцем виправляє помилки та ставить оцінки.

Функція батька: стежити, щоб дитина не допускала помилки, не підказуючи, а виражаючи сумнів і невпевненість. Після виправлення всіх помилок дитина переписує домашнє завдання до себе в зошит. Мотивація до такої гри зберігається в дитини на 1-2 місяці, чого цілком вистачає, щоб зрушити ситуацію з домашніми завданнями з мертвої точки та передати дитині елементарні навички контролю.

Щось подібне можна організувати й у класі, наприклад, з написанням диктанту. Коли-небудь діти, як звичайно, пишуть диктант. Потім учитель каже: «Зараз я напишу диктант на дошці, але врахуйте, що я можу робити помилки».

Спочатку вчитель допускає «легенькі» помилки, які діти весело виправляють хором, а потім розглядаються важкі випадки з коментарем: «Подивіться уважно у свої зошити, може, у вас тут помилка». Рівень помилок поступово підвищується. У такий спосіб діти перевіряють вчителя й самих себе. Якщо діти виправили всі свої помилки, то оцінка не знижується, що підкріплює дію контролю й довільну увагу, необхідність же в роботі над помилками відпадає.

1.2.2. Можливі труднощі при навчанні

Іноді в початковій школі в дітей можуть виникати проблеми при навчанні читанню та письму, особливо це стосується шестирічок. З одного боку, це можна пояснити тим, що їх периферична нервова система не підготовлена до виконання таких інтелектуальних задач, як читання і лист.

Так відбувається, коли в організмі дитини бракує мієліну, з якого утворюється оболонка, що покриває нервові закінчення та сприяє проходженню нервових імпульсів, від чого залежить здійснення мускульних рухів.

Оскільки мієлінізація поширюється від голови вниз і від центральної нервової системи до периферичної, контроль довгих м'язів рук і координації дрібних мускулів пальців стає доступним не відразу. Від координації рухів пальців залежить можливість здійснення такої операції, як письмо. В останню чергу мієлінізації піддається зоровий апарат, що також має найважливіше значення при освоєнні навичок читання й письма.

Ще один аспект психологічних труднощів, пов'язаних із навчанням читання: дитині важко відразу починати читати вголос, а саме така практика існує у школі. Помітимо, що при цьому дитина має:

читати правильно, виразно й бажано швидше;

устигати усвідомити зміст прочитаного;

розуміти та переживати, що її читання цілком контролюється ззовні і що кожна помилка буде помічена й оцінена.

При такій установці дитині важко одержати задоволення від читання, і вона може несвідомо почати вважати, що читання потрібне дорослим, а не їй. Труднощі й напруженість процесу читання можна частково зняти іншою установкою: «Ти спочатку прочитай «про себе» і для себе, а потім повтори вголос для мене». Тоді дитина читає двічі, і внутрішня дія, «дозрівши» усередині, проявляється в готовому вигляді «зовні» для іншого.

Однією з причин проблем навчання може бути погана пам'ять. У таких дітей треба формувати й розвивати мнемічну діяльність, тобто варто навчати їх спеціальним прийомам запам'ятовування.

Інші проблеми навчання з'ясовуються при аналізі ігрової й конструкторської діяльності дитини. У цьому випадку важливо визначити «найближчу зону розвитку», тобто з'ясувати те, що вона у стані зрозуміти та засвоїти сама при мінімальній допомозі дорослого.

1.2.3. Причини зниженої здатності до навчання

Причинами низької здатності до навчання можуть виступати багато факторів спадкоємного характеру та пов'язані з особливостями середовища, в якому дитина росла. Дуже важко простежити вплив кожного фактора окремо.

Одна з причин зниженої здатності до навчання може бути обумовлена тим, що в дитинстві дитина не чула регулярно дорослу мову, у неї не було іграшок, книжок, головоломок, що розвивають сенсорний апарат, дитині не допомагали зрозуміти незрозуміле, не пояснювали суті речей. Це в цілому призводить до порушення в ендокринній системі, що забезпечує правильний розвиток мозку та центральної нервової системи.

Таким чином, якщо дитина не може опанувати те, що прийнято опановувати в суспільстві до якогось визначеного строку, то виникають своєрідні ножиці: дитина зіштовхується з проблемами, що впливають на її емоційну й мотиваційну сфери і які вирішити згодом важко.

У дитини зі зниженою здатністю до навчання виникає маса проблем: інші діти відштовхують її від себе; учителі їй менше симпатизують; на суспільному поприщі успіхів також не більше. Як наслідок, розвивається низька зарозумілість, що руйнує сприйняття власного «я».

1.3. Шкільна неуспішність та її причини

Серед причин шкільної неуспішності А. Леонт'єв, О. Лурія й А. Смирнов виділили об'єктивні (непосильний обсяг знань, недосконалість методів навчання тощо) та суб'єктивні, обумовлені індивідуальними особливостями учнів. Серед невстигаючих дітей автори виділили такі групи:

1. Педагогічно запущені діти - це діти, з якими мало займаються. У них не сформовані мотиви навчання. Немає навичок і вмінь учитись. Розумова сфера таких дітей, як правило, не деформована, але відносини з навчанням не складаються саме в силу перерахованих вище причин.

2. Розумово відсталі діти - це діти, які в дитячому або ранньому дитячому віці перенесли яке-небудь захворювання, що зупинило нормальний розвиток мозку. Такі діти здатні засвоювати елементарні навчальні знання й навички, але зовсім не здатні до узагальнення й абстрагування. Власне, таким дітям необхідне навчання, організоване спеціальним чином.

3. Ослаблені діти (церебро-астенічного типу). Головна проблема таких людей - слабка нервова система й обумовлена нею низька працездатність. Ослаблені діти не можуть відповідати обсягу тих навантажень, які мають місце в сучасній школі. Ці діти практично не можуть (не у змозі) повноцінно працювати на останніх уроках. Загальна ж працездатність зберігається в них протягом 20-30-ти хвилин уроку, коли матеріал може засвоюватись якісно.

Потім різко наростає стомлення й відкривається все, що вимагає сприйняття та переробки.

Відповідно, у залежності від того, до якої групи відноситься невстигаюча у школі дитина, необхідно приймати адекватні заходи допомоги. У сучасній школі перша група невстигаючих дітей найчисленніша.

Серед причин неуспішності дітей у школі М. Мурачковський виділяє додатково: несформовані відносини дитини з учителем і неуспіх (наприклад, негативна оцінка), що породжує страх невдачі.

Цей автор виділив кілька типів і підтипів невстигаючих дітей:

1-й тип. Діти, в яких низька якість розумової діяльності поєднується з позитивним ставленням до навчання та збереженням «позиції учня».

1-й підтип. Діти, в яких неуспіх у навчанні компенсується успіхом у практичній діяльності.

2-й підтип. Діти, в яких такої компенсації немає, а отже, важче виробити адекватну самооцінку.

Корекційна робота: необхідно розвивати розумову діяльність, якості розуму та самостійність.

2-й тип. Діти, в яких висока якість розумової діяльності поєднується з негативним ставленням до навчання та частковою або повною втратою «позиції учня».

1-й підтип. Діти, які компенсують неуспіх у школі якоюсь інтелектуальною діяльністю (читанням, наприклад);

2-й підтип. Діти, неуспіх яких обумовлений негативними установками, які сформувалися стосовно вчителів і школи. Як правило, компенсацією в даному випадку служить зв'язок з іншим колективом (вуличною компанією, наприклад).

Корекційна робота дуже складна, тому що необхідно змінити внутрішню позицію дитини, сформувати нове ставлення до навчання. Додаткові заняття успіху не дають.

3-й тип. Діти, в яких низький рівень розумової діяльності поєднується з негативним ставленням до навчання. основні труднощі тут полягають у тому, що викликати інтерес до навчання можна тільки за допомогою «легеньких» завдань, які дитина у стані виконати, але для розвитку інтелекту необхідні «важкі» завдання.

Корекційна робота поетапна: спочатку треба зацікавити дитину, а потім переходити до більш складних задач, тому що найбільш лабільна мотиваційна сфера.

Стосовно шкільної неспішності варто зробити ще одне зауваження: необхідно розділити поняття «невстигаючі діти» та «діти зі зниженою здатністю до навчання», тому що корекційна робота з ними буде різною.

Також варто пам'ятати, що найвищий рівень навченості людини приходить саме на дошкільний і молодший шкільний вік, тому необхідно як можна повніше використовувати можливості цього періоду.

1.4. Вплив мотивів навчання та оцінки на успішність молодшого школяра

Під впливом нової провідної діяльності (навчання) у молодших школярів головними стають мотиви навчання.

Пізнавальні мотиви пов'язані зі змістом та оволодінням способами навчальної діяльності. Нагадаємо, що мотиви навчання поділяють на провідні (виникають у самому процесі навчання й пов'язані зі змістом і формами навчальної діяльності) та другорядні (лежать за межами навчального процесу). Останні поділяються на широкі соціальні й вузькоособистісні (А. Леонт'єв).

Ці мотиви формуються під впливом похвали, думки вчителя, шкільної оцінки, а також залежать від думки однолітків і дорослих.

У міру оволодіння навчальною діяльністю в дитини формуються мотиви навчання: інтерес до способів діяльності (читання, малювання тощо) і до самого навчального предмета.

У 1-у класі інтерес дитини спрямований на предмети, де вона діє практично (малювання, праця, фізкультура).

У 2-у класі коло улюблених предметів звужується, а до 3-го класу доходить до одного-двох предметів, що захоплюють своїм змістом. У 3-у класі важливий фактор стимулювання в навчанні - думка класного колективу. Позитивні або негативні мотиви навчання в цей період багато в чому залежать від «загального настрою класу».

Для формування мотивації навчання необхідно пам'ятати, що цілі навчальної діяльності повинні бути ясними та чіткими, даватися з початку роботи й суворо окреслюватися за обсягом, тому що в молодших школярів спонукальна сила мети протилежно пропорційна обсягу цікавої роботи, тобто якщо треба зробити занадто багато - мета не працює.

Безпосередній зв'язок між оцінкою та знаннями в молодшому шкільному віці встановлює багато хто, але всі хочуть працювати «на оцінку». Шкільна оцінка виражає й оцінку знань учня, і суспільну думку про нього.

При підміні навчальної діяльності навчальною поведінкою дитина прагне до оцінки не заради знань, а заради підтримки свого престижу (або заради одержання любові вчителя), тому вона може використовувати й неприйнятні шляхи для одержання бажаного результату.

Із психологічної точки зору шкільна оцінка для дитини - це стрес. Тому так популярно безоціночне навчання в початковій школі. Мета такого навчання - знизити тривожність у дітей, тому що саме вона, а не інтерес, стає мотиваційною основою навчальної діяльності.

Динаміка мотивів шкільної оцінки така:

У 1-2-му класі діють скоріше зовнішні мотиви, що мають на меті забезпечити добре ставлення до себе з боку близьких (1-й клас: «Хочу, щоби ставили оцінки, якщо буде «4» або «5», мама відпустить погуляти»; 2-й клас: «Хочу одержати «4» або «5», тому що тоді мама скаже: «Який ти у нас хороший»). У 3-му класі вступають у дію внутрішні мотиви, завдяки яким

дитина прагне одержати більш чітке уявлення про свої успіхи та проблеми («Хочу одержати оцінку, щоби знати, що я заслужив - «5» чи «2»).

Нагадаємо, що приблизно до 8-12-ти років значимим фактором при оцінюванні досягнень дітей стають здібності. Невдача на тлі значних зусиль сприймається дитиною з негативними ефектом, тому що приводить до висновку про недостатні здібності.

При навчанні з оцінками важливо, щоб оцінки мали зміст показника рівня знань і вмінь, а не оцінки особистості.

Розділ II. Психодіагностичні методи виявлення шкільної неуспішності молодших школярів

2.1. Загальна характеристика методів виявлення шкільної неуспішності

Психодіагностичні методи виявлення шкільної неуспішності є методами педагогічної діагностики, за допомогою якого результати планованого навчального процесу можуть бути максимально об'єктивно, надійно і валідно виміряні, оброблені, інтерпретовані і підготовлені до використання в педагогічній практиці вчителями.

Виділяють наступні види психодіагностичних методик на виявлення шкільної неуспішності:

- а) орієнтовані на співвідносну групу;
- б) орієнтовані на критерії.

Також вони можуть бути формалізованими і неформалізованими (неформальними).

Психодіагностичні методики на виявлення шкільної неуспішності, орієнтовані на співвідносну групу, передбачають зіставлення індивідуального результату тестування кожного учня з результатами, отриманими за допомогою релевантної вибірки (найчастіше це все класи шкільного випуску). Складання тестів даного типу включає наступні етапи:

- а) підготовче планування,
- би) аналіз навчальних програм і підручників,
- в) конструювання завдань,
- г) аналіз завдань,
- д) перевірка результатів (ретест).

Етап підготовчого планування передбачає обдумування наступних питань: хто, що і чому підлягає дослідженню? Наприклад, якщо необхідно визначити мотиви навчання неуспішних учнів, то немає необхідності тестувати весь клас, можна узяти лише учнів, що не встигають у навчанні. Необхідно продумати, які форми успішності досліджуватимуться – усні, письмові або

моторні, що виноситиметься на перший план – уміння мислити або запам'ятовувати і так далі.

Після визначення мети і функції тестування необхідно провести аналіз навчальних планів, програм і підручників. Тут звертається увага на те, який рівень необхідних знань, умінь і навиків. Рівень пізнання вивченого матеріалу, репродуктивного відтворення засвоєного або творчого використання в новій ситуації.

Загалом психодіагностичні методики для виявлення шкільної неуспішності можна класифікувати наступним чином (див. рис. 1.1.).

Як бачимо психодіагностичні методи виявлення шкільної неуспішності представляють собою комплекс методик на виявлення рівня розвитку як пізнавальної так й інтелектуальної сфери дитини.

Розглянемо детальніше причину неспішності та методику встановлення такої причини.

Ситуація, коли дитина неуважна та розсіяна, може свідчити про її низький рівень розвитку. У такому разі для встановлення рівня та форм розвитку уваги використовують методику "Графічний диктант", Методику вивчення об'єму уваги, методику вивчення концентрації та стійкості уваги.

У разі, якщо дитина відчуває труднощі при розв'язання математичних задач – це свідчить про низький рівень загального інтелекту. У такому разі використовують методику Векслера (для молодшого шкільного віку), методика вивчення розміння на основі слухового сприйняття, Методика «Малювання по точкам», Методика "Лабіринт".

Несформованість уміння планувати свої дії - Методика "Узор", Методика "Запам'ятай пару", Методика Еббінгауза.

Низький рівень розвитку логічних операцій (аналізу, узагальнення, систематизації) - методика "Чобітки", методика "Заповни порожню клітину".

Рис. 1.1. Психодіагностичні методики виявлення шкільної неспішності молодших школярів

Як ми зазначали, для успішності молодших школярів важливе значення має оцінювання їх діяльності вчителем. Тому однієї з причин низької успішності молодшого школяра є занижена самооцінка. З метою дослідження рівня самооцінки дитини можна використовувати методику «Шкала самооцінки (Ч.Д.Спілбергера і Ю.Л.Ханіна), дитячий варіант характерологічного опитувальника Г. Айзенка та інші методики для визначення рівня самооцінки.

Крім цього, однією з причин неуспішності молодшого школяра може бути переважання ігрової мотивації над навчальною, або взагалі відсутність (чи порушення) мотивації навчання. З метою виявлення таких порушень застосовують методику вивчення мотивації (за Белопольською) та методики на визначення мотивації навчання.

2.2. Психодіагностичні методики дослідження рівня мотивації до навчання у молодших школярів

Методика вивчення мотивації (за Н.Л.Белопольською) як модель для визначення домінування навчальних або ігрових мотивів поведінки пропонує використовувати введення того або іншого мотиву в умовах психічного перенасичення. У цьому випадку об'єктивними показниками зміни діяльності будуть якість і тривалість виконання завдання, яке до введення досліджуваного мотиву викликало у дитини стан психічного перенасичення.

Як експериментальний матеріал в експерименті на психічне перенасичення можна використовувати малювання кружків. Навчальний мотив полягає в тому, що досліджуваному повідомляють, що зараз він вчитиметься красиво писати букву "О" (або цифру "0"). Якщо він хоче отримати за свою роботу найвищу оцінку — "5", то треба красиво писати не менше 1 сторінки.

Ігровий мотив може бути наступним. Перед дитиною ставлять фігурки зайця і вовка (можна замість фігурок використовувати зображення цих тварин). Досліджуваному пропонують пограти в гру, в якій зайцеві треба сховатися від вовка, аби той його не з'їв. Дитина може допомогти зайцеві, якщо намалює для нього велике поле з рівними рядами капусти. Полем буде аркуш білого паперу,

а капуста зображатиметься кружками. Ряди капусти в полі мають бути рівними і частими, а самі качани капусти мають бути одного розміру, тоді заєць зможе сховатися серед них від вовка. Експериментатор для прикладу малює перші два ряди капусти, потім дитина продовжує роботу самостійно.

В залежності від того як дитина продовжує малювати чи починає гратися, психолог інтерпретує переважання типу мотивації – ігрової чи навчальної.

Методика дослідження мотивації до навчання у першокласників.
(Методика розроблена в 1988р. М.Р. Гінзбург, експериментальні матеріали і система оцінок - в 1993г. І.Ю. Пахомовою та Р.В. Овчаровою.)

Форма проведення: індивідуальна.

Обладнання: стимульний матеріал до методики.

Інструкція: "Зараз я прочитаю тобі розповідь".

№1. "Хлопчики (дівчатка) розмовляли про школу. Перший хлопчик сказав: "Я ходжу в школу тому, що мене мама заставляє. Коли б не мама, я б в школу не ходив".

На стіл перед дитиною психолог викладає картку з малюнком.

№1: жіноча фігура з жестом-наказом, перед нею фігура дитини з портфелем в руках. (Зовнішній мотив.)

№2. Другий хлопчик (дівчинка) сказав: "Я ходжу в школу тому, що мені подобається робити уроки. Навіть якщо б школи не було, я все одно б вчився".

Психолог викладає картку з малюнком № 2- фігури дитини, що сидить за партою. (Навчальний мотив.)

№3. Третій хлопчик сказав: "Я ходжу в школу тому, що там весело і багато хлопців, з якими можна пограти".

Психолог викладає картку з малюнком № 3: фігурки двох дітей що грають в м'яч. (Ігровий мотив.)

№4. Четвертий хлопчик сказав: "Я ходжу в школу тому, що хочу бути великим. Коли я в школі, я відчуваю себе дорослим, а до школи я був маленьким "

Психолог викладає картку з малюнком № 4: дві фігурки, намальовані спиною один до одного: у однієї фігури в руках портфель, а в другій - іграшковий автомобіль. (Позиційний мотив.)

№5. П'ятий хлопчик (дівчинка) сказав: "Я ходжу в школу тому, що потрібно вчитися. Без навчання справи не зробиш, а вивчишся - і можеш стати, ким захочеш".

Психолог викладає картку з малюнком № 5: фігурка з портфелем в руках прямує до будинку (Соціальний мотив.)

№6. Шостий хлопчик сказав: "Я ходжу в школу тому, що отримую там п'ятірки".

Психолог викладає картку з малюнком № 6: фігурка дитини, що тримає в руках розкритий зошит. (Оцінка.)

Після прочитаного психолог ставить питання:

- А як по-твоєму, хто з них прав? Чому? (Вибір 1)
- З ким з них ти хотів би разом грати? Чому? (Вибір 2)
- З ким з них ти хотів би разом вчитися? Чому? (Вибір 3)

Діти послідовно роблять три вибори. У разі, якщо дитині важко відповісти можна поставити контрольне запитання: "А що цей хлопчик сказав?".

Стимульний матеріал до методики представлено у додатку 1.

Обробка результатів Відповіді (вибір певної картинки) експериментатор заносить в таблицю і потім оцінює.

	Мотиви, №					
Вибори	1	2	3	4	5	6
I вибір						
II вибір						
III вибір						
Контрольний вибір						

- Зовнішній мотив - 0 балів;
- навчальний мотив – 5 балів;
- позиційний мотив - 3 бали;
- соціальний мотив – 4 бали;
- оцінка - 2 бали;
- ігровий мотив - 1 бал;

Необхідно підрахувати, скільки балів набрано окремо, по кожному мотиву. Контрольний вибір збільшує кількість балів відповідного вибору.

Домінуюча мотивація навчання діагностується по найбільшій кількості балів. В той же час, дитина може керуватися і іншими мотивами. Про не сформованість мотивації до навчання свідчить відсутність переваг, тобто різні підходи у всіх ситуаціях.

2.3. Психодіагностичні методики дослідження особистісних характеристик дитини, що є причинами шкільної неуспішності

Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філіпса. Тест призначений для вивчення рівня і характеру тривожності, пов'язаної з школою у дітей молодшого і середнього шкільного віку. Тест складається з 58 питань, які можуть зачитуватися школярам, а можуть і пропонуватися письмово (див. дод. 2). На кожне питання потрібно однозначно відповісти «та чи ні».

Інструкція: «Діти, зараз Вам буде запропонований опитувальник, який складається з питань про те, як Ви себе почуваете в школі. Прагніть відповідати щиро і правдиво, тут немає вірних або невірних, хороших або поганих відповідей. Над питаннями довго не замислюйтеся.

На аркуші для відповідей вгорі запишіть своє ім'я, прізвище і клас. Відповідаючи на питання, записуйте його номер і відповідь «+», якщо Ви згодні з ним, або «-» якщо не згодні».

Обробка і інтерпретація результатів При обробці результатів виділяють питання, відповіді на яких не збігаються з ключем тесту. Наприклад, на 58-е

питання дитина відповіла «так», тоді як у ключі цьому питанню відповідає «–», тобто відповідь «ні». Відповіді, не співпадаючі з ключем, – це прояви тривожності. При обробці підраховується:

1. Загальне число неспівпадань по всьому тексту. Якщо воно більше 50%, можна говорити про підвищену тривожність дитини, якщо більше 75% від загального числа питань тесту – про високу тривожність.

2. Число збігів по кожному з 8 чинників тривожності, що виділяються в тексті. Рівень тривожності виділяється також, як і в першому випадку. Аналізується загальний внутрішній емоційний стан школяра, що багато в чому визначається наявністю тих або інших тривожних синдромів (чинників) і їх кількістю.

Фактори	№ питання
1. Загальна тривожність у школі	2,3,7,12,16,21,23,26,28,46,47,48,49,50,51,52,53,54,55,56,57,58 $\Sigma=22$
2. Переживання соціального стресу	5,10,15,20,24,30,33,36,39,42,44 $\Sigma=11$
3. Фрустрація потреби у досягненні успіху	1,36,11,17,19,25,29,32,35,38,41,43 $\Sigma=13$
4. Страх самовираження	27,31,34,37,40,45 $\Sigma=6$
5. Страх ситуації перевірки знань	2,7,12,16,21,26 $\Sigma=6$
6. Страх не відповідати очікуванням оточуючих	3,8,13,17,22 $\Sigma=5$
7. Низька фізіологічна стійкість до невдач	9,14,18,23,28 $\Sigma=5$
8. Проблеми і страхи у відносинах з вчителями	2,6,11,32,35,41,44,47, $\Sigma=8$

Ключ та інтерпретація показників до методики Філіпа наведені у додатку

2.

Крім цього психолог може використовувати анкети як у роботі з батьками учнів, так і з їх вчителями для того, щоб з'ясувати причини неуспішності молодших школярів. Приклад такої анкети наведено у додатку 3.

Методика «Експертна оцінка адаптованості дитини до школи»
(Чирков В. І., Соколова О. Л., Сорокіна О. В.) – це схема вивчення соціально-психологічної адаптації дитини до школи (заповнюють батьки)

Батькам дається інструкція: «Виберіть твердження, яке точно відображає теперішній стан Вашої дитини» (див. дод. 4). Обробка результатів проводиться у відповідності з ключем:

19-30 балів – зона адаптації;

13-18 балів – зона неповної адаптації;

0-12 балів – зона дезадаптації.

Методики дослідження самооцінки молодших школярів. Вивчення самооцінки особистості молодшого школяра має дуже важливе значення. Адже низька самооцінка – одна з причин шкільної неуспішності.

Однією з методик дослідження самооцінки молодшого школяра є Методика ідеалу. Її мета - знаходження кількісного вираження рівня самооцінки методом набору слів, які відповідають «ідеалу» та «антиідеалу».

Дитині дають інструкцію: «Перед вами – ряд позитивних якостей і ряд негативних (по 10 якостей в кожному стовпці). Перепишіть їх з дошки і підкресліть ті, які у вас є.

«Ідеал»	«Антиідеал»
сміливість	хвастощі
доброта	грубість
допитливість	лінь
працьовитість	боязкість
ввічливість	заздрість
посидючість	брехливість
чесність	жадність
правдивість	забіякуватість
наполегливість	жорстокість
активність	образливість

Краще, якщо кожен ряд складатиметься з 10 слів, оскільки знаходити коефіцієнт самооцінки простіше. Якщо в графі «Ідеал» підкреслено 8-9 якостей, то коефіцієнт дорівнює 0,9 або 0,8. Це свідчить про завищену самооцінку. Якщо по «Антиідеалу» така ж картина, то це говорить про занижену самооцінку.

Таким чином, для виявлення шкільної неспішності молодших школярів існує ряд методик, які встановлюють причини такої неспішності. Характерною рисою таких методик є те, що вони носять або ігровий характер, або містять ряд простих запитань, на які дитина має дати відповідь.

Психолог повинен пам'ятати, що встановити причини шкільної неспішності за допомогою однієї методики неможливо, потрібно підібрати комплекс методик, що вивчали б мотивацію, самооцінку та особистісні характеристик дитини.

Розділ III . Експериментальне дослідження виявлення шкільної неспішності серед молодших школярів

3.1. Методологічні засади дослідження

Експериментальної базою дослідження є учні початкових класів (2-4) школи №7 м. Житомира у кількості 45 чоловік.

Ефективність навчальної діяльності школяра залежить не тільки від системи добре засвоєних знань і володіння прийомами розумової діяльності, але і від рівня самооцінки. Для вивчення психологічних особливостей самооцінки молодших школярів ми використали дві методики:

- методику А.І. Липкіної «Три оцінки»;
- методику «Самооцінка»;
- проєктивна методика «Що мені подобається в школі»

Учням пропонувалося виконати будь-яке навчальне завдання у письмовій формі. Психолог разом з вчителем дає роботі учнів три оцінки: адекватну, завищену та занижену. Перед роздачею зошитів учням говорять: «Три вчительки з різних шкіл перевіряли ваші роботи. У кожній склалася своя думка про виконане завдання, і тому вони поставили різні оцінки. Обведіть кружечком ту, з якою ви згодні». Потім в індивідуальній бесіді з учнями з'ясовувалися відповіді на наступні питання:

1. Яким учнем ти себе вважаєш: середнім, слабким або сильним?
2. Твоя робота заслуговує оцінки «3», а вчителька поставила тобі «5». Зрадієш ти цьому або це тебе засмутить?
3. Які оцінки тебе радують, які засмучують?

Рівень самооцінки школярів визначається на основі одержаних даних по наступних показниках:

- збіг або не співпадання самооцінки з адекватною оцінкою вчителя;
- характер аргументування самооцінки:
 - а) аргументування, направлене на якість виконаної роботи;
 - б) будь-яке інше аргументування.
- стійкість або нестійкість самооцінки, про яку судять по ступеню збігу виставленої самому собі оцінки і відповідей на поставлені питання.

Друге дослідження визначення психологічних особливостей самооцінки молодших школярів проводилося за методикою «Самооцінка». Дослідження

проводилося у два етапи. Перед проведенням дослідження пропонувалася така інструкція: «Кожна людина має певні уявлення про ідеал найцінніших властивостей особи. На ці якості люди орієнтуються в процесі самовиховання. Які якості ви понад усе цінуєте в людях? У різних людей ці уявлення неоднакові, а тому не співпадають результати самовиховання. Які ж уявлення про ідеал є у вас?».

На першому етапі досліджуваним пропонувалося розібратися у своїх уявленнях про себе. Для цього потрібно було прочитати чотири набори тверджень і обрати спочатку ті, які досліджувані найбільше цінують у інших людях (див. дод. 5). Але спочатку потрібно було зазначити рівень власної самооцінки за запропонованою шкалою (див. дод. 6)

На другому етапі із обраних тверджень пропонувалося виділити ті, які присутні у досліджуваних.

3.2. Аналіз результатів дослідження психологічних особливостей самооцінки молодших школярів

Узагальнені результати дослідження психологічних особливостей самооцінки молодших школярів за методикою «Самооцінка» представлені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Результати дослідження самооцінки підлітків

№пп	Ім'я досліджуваних	Самооцінка		К-ть Учнів (чол.)
		Власна	За оціночною шкалою	
1	2 клас	Середній	Середній завищений	10
		середній	Низький	5
2	3 клас	Середній	Низький	10
		Адекватно низька	Середній	2
		Середньо Низький	Вище Середнього	3
		Середній	Вище середнього	1
3	4 клас	Середній	Середній	8
		Середній завищений	Вище Середнього	2
		Середній	Низький	3
		Середній Низький	Нижче Середнього	1

Аналізуючи результати дослідження самооцінки, ми бачимо, що більшість досліджуваних мають середній рівень самооцінки (80%), середній низький рівень у 10% досліджуваних середній низький рівень власної самооцінки, адекватно низька самооцінка у 5% досліджуваних. Така ж кількість має адекватно низьку самооцінку.

Співставляючи ці результати з оціночною шкалою ми бачимо, що 60% досліджуваних мають низьку самооцінку, 35% мають середню самооцінку, висока самооцінка лише у 5% досліджуваних.

Таким чином, можна зробити висновок, що у досліджуваних образ ідеального та реального Я не співпадають. Ідеальне Я має вищі показники, ніж реальне.

На рис. 3.1. представлено образ реального та ідеального Я молодших школярів.

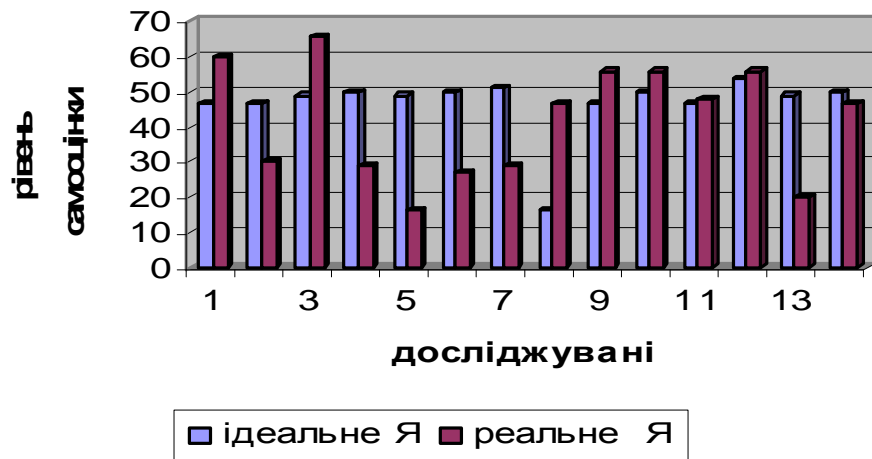

Рис. 3.1. Образ реального та ідеального Я молодших школярів

Аналізуючи дані, представлені на рис. 3.1., ми можемо зробити висновок, що у більшості учнів переважає середній рівень самооцінки, причому образ реального Я є дещо нижчим у порівнянні з ідеальним Я молодших школярів.

Таким чином, образ реального та ідеального Я молодших школярів не співпадає. А це, на нашу думку, впливає на самооцінку молодших школярів і може викликати шкільну неуспішність.

Для підтвердження попередньо отриманих результатів психологічних особливостей молодших школярів ми провели дослідження самооцінки за методикою Липкіної.

На I етапі ми виявили успішність навчання дітей в 2, 3, 4 класах.

На II етапі ми виявили особливості самооцінки дітей молодшого шкільного віку.

На III етапі ми порівняли результати одержаної на першому і другому етапах, тобто виявили взаємозв'язок самооцінки і успішності навчання.

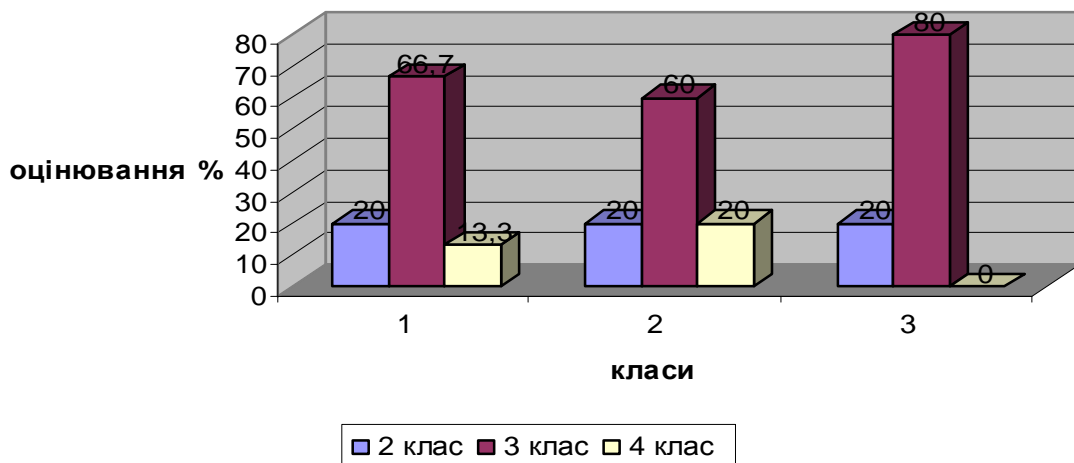
Показниками успішності навчання є оцінки виставлені вчителем, які представлені в таблицях 2.2., 2.3., 2.4 (дод. 6).

Використовуючи методи математичної статистики ми обчислили середній бал успішності навчання для кожного учня. До слабких учнів ми віднесли дітей, які мають середній бал від 2,5 до 3,5. На середньому рівні знаходилися діти

мають середній бал від 3,5 до 4,5. До сильних учнів віднеслися діти мають від 4,5 до 5 балів.

Узагальнені результати дослідження ми представили у вигляді рис.3.

Рис. 3. Рівень оцінювання молодших школярів

У ході дослідження особливостей самооцінки дітей молодшого шкільного віку були одержані результати представлені в таблицях 3.2.

Таблиця 3.2.

Рівень самооцінки молодших школярів 2 класу

№ п/п	Прізвище, 2-в клас	Оцінка вчителя	Вибір оцінки учнем	Самооцінка
1.	Ахромцев С.	4	3	Занижена
2.	Белова Н.	4	5	Завищена
3.	Дубінянська А.	5	4	Занижена
4.	Залоз А.	3	4	Завищена
5.	Коваленко А.	4	5	Завищена
6.	Коваленко Л.	4	5	Завищена
7.	Куй Ю.	4	5	Завищена
8.	Маковій І.	4	5	Завищена
9.	Пейков Р.	4	5	Завищена
10.	Сарикова С.	4	5	Завищена
11.	Ханко Д.	4	5	Завищена
12.	Цуркан Е.	5	4	Занижена

13.	Чайникова І.	4	5	Завищена
14.	Рохвалов Р.	4	4	Адекватна
15.	Ляхів Б.	4	4	Адекватна

Аналізуючи особливості самооцінки учнів другого класу ми виявили, що, 13% дітей мають адекватну самооцінку, а 86,7% мають неадекватну самооцінку. З них 66,7% - завищену самооцінку, 20% - занижену самооцінку.

Таким чином ми бачимо, що більшість учнів другого класу має завищену самооцінку.

Результати дослідження самооцінки молодших школярів 3 класу представлені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3.

Рівень самооцінки учнів 3 класу

№ п/п	Прізвище, 3-в клас	Оцінка вчителя	Вибір оцінки учнем	Самооцінка
1.	Беженарь А.	2	3	Завищена
2.	Бутук Т.	3	3	Адекватна
3.	Даренських З.	3	4	Завищена
4.	Завязкин Ж.	3	3	Адекватна
5.	Мінапов І.	4	4	Адекватна
6.	Міхальська Л.	3	3	Адекватна
7.	Міхальська Я.	4	3	Занижена
8.	Майер В.	3	3	Адекватна
9.	Машталер В.	5	4	Занижена
10.	Островська Д.	4	3	Занижена
11.	Печерський В.	5	4	Занижена
12.	Родованов Д.	3	3	Адекватна
13.	Світличний Е.	3	3	Адекватна
14.	Тішков А.	3	4	Завищена
15.	Крисько Ж.	4	4	Адекватна

Досліджуючи самооцінки у дітей третього класу виявлено, що 53,3% учнів мають адекватну самооцінку і 46,7% - неадекватну самооцінку, з них 20% - завищену самооцінку, 26,7% - занижену самооцінку.

Результати дослідження самооцінки учнів 4 класу представлені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4.

Рівень самооцінки учнів 4 –го класу

№ п/п	Прізвище, 4-би клас	Оцінка вчителя	Вибір оцінки учнем	Самооцінка
1.	Водомірський І.	4	4	Адекватна
2.	Вуйков Н.	4	4	Адекватна
3.	Голубева Т.	5	5	Адекватна
4.	Дорошенко Д.	5	5	Адекватна
5.	Кондарар Н.	4	3	Занижена
6.	Каракаш В.	5	4	Занижена
7.	Ларчук А.	4	5	Завищена
8.	Лупан А.	4	4	Адекватна
9.	Маковій Е.	5	4	Занижена
10.	Мірошник А.	5	4	Занижена
11.	Нечипорук Д.	4	4	Адекватна
12.	Портас О.	4	3	Занижена
13.	Руснак Л.	3	3	Адекватна
14.	Шадурськая Е.	4	3	Занижена
15.	Чобіт І.	4	3	Занижена

Аналізуючи результати одержані при дослідженні учнів четвертого класу ми одержали, що 46,7% дітей мають адекватну самооцінку і 53,3% - неадекватну самооцінку. З них 6,7% мають завищену самооцінку, 46,7% - занижену. На нашу думку, це свідчить про залежність самооцінки від оцінки оточуючих, зокрема вчителя: постійне оцінювання навчальних досягнень учнів, подекуди невідповідне їх можливостям, призводить до формування заниженої самооцінки учнів.

Результати дослідження показали, що впродовж молодшого шкільного віку відбувається динаміка розвитку самооцінки: збільшується процентне співвідношення дітей мають адекватну самооцінку і змінюється кількість дітей, що мають завищену самооцінку. Проте ми помічаємо, що збільшується відсоток дітей мають занижену самооцінку. Якщо в другому класі їх було 20%, то в третьому класі їх 26,7%, а в четвертому класі – 46,7%.

Порівнюючи успішність навчання з результатами одержаними в ході дослідження самооцінки ми бачимо, що більшість неуспішних дітей другого класу переоцінює результати своєї навчальної діяльності. Вони ще не розмежовують свої можливості між тим, що можуть зробити і що роблять. На початковому етапі відставання розбіжність ця не достатньо усвідомлюється, а головне не приймається школярем.

Порівнюючи успішність навчання дітей третього класу з результатами одержаними в ході дослідження самооцінки, ми бачимо, що успішність навчання впливає на характер самооцінки: у добре успішних учнів самооцінка стає адекватною, або завищеною, і лише в деяких випадках заниженою. У неуспішних учнів самооцінка стає адекватно-низькою, тільки у одного неуспішного учня була завищена самооцінка (очевидно вона виступає як компенсаторний механізм).

Аналізуючи результати дослідження дітей четвертого класу ми бачимо, що вже самооцінка впливає на успішність навчання. У дітей із заниженою самооцінкою спостерігається низький рівень домагань, що негативно впливає на успішність навчання.

Коли ми ставили питання дітям другого класу: «Яким учнем ти себе вважаєш?», вони затруднялися дати відповідь, не розуміючи якого учня можна назвати слабким, середнім і сильним. Багато дітей давали неадекватні відповіді.

Коли дітям третього і четвертого класів ставили те ж питання, вони вже давали адекватну відповідь, тобто вони вже були здатні виділяти слабого, середнього і сильного учня.

Більшість дітей другого класу радувала відмітка п'ять, деяких чотири, засмучувалися діти при отриманні в основному двійок, трійок і іноді четвірок. Більшість же дітей третього і четвертого класу раділа п'ятіркам і четвіркам, а засмучення приносили двійки і іноді трійки.

На питання: «Твоя робота заслуговує оцінки три, а вчитель поставив тобі п'ять, обрадувало б це тебе?» 26,7% учнів другого класу відповіло «ні», а 73,3% – «так», тобто більшість дітей зраділа незаслуженій п'ятірці. В третьому класі на те ж питання 53,3% відповіло «ні» і 46,7% – «так», а в четвертому 73,3% - «ні» немає 26,7% - «так».

Таким чином ми бачимо, що самооцінка впливає на успішність навчання, звідси витікає, що впродовж молодшого шкільного віку спостерігається динаміка розвитку самооцінки, спочатку як успішність навчання впливає на самооцінку, а потім як самооцінка впливає на успішність навчання. А це значить, що самооцінка молодших школярів залежить від соціального оточення дитини, а саме оцінювання досягнень вчителем. Крім цього вона може виступати причиною шкільної неуспішності молодших школярів.

3.3. Дослідження умов соціальної адаптації молодших школярів

За допомогою проективної методики «Що мені подобається в школі» ми, в опосередкованій формі, з'ясовували ставлення дитини до школи та мотиви її навчальної діяльності.

Учням було запропоновано написати твір на вказану тему .Потім, аналізуючи роботи учнів, ми визначали ступінь адаптації дитини до школи.

Показники за методикою “Що мені подобається в школі” представлені нижче в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Рівні і показники шкільної адаптації

Рівні і показники шкільної адаптації	Показники по 2 класу	Показники по 4класу	Різниця показників 2/4 клас
Адаптації проходить успішно	79,3%	76%	3,3
Труднощів адаптації	11,4%	15,3%	3,9
Проблема у стосунках з однокласниками, учителем	5,7%	7,6%	1,9

За допомогою методики “Що мені подобається в школі” діагностувалися особливості мотивації. Дана методика дала змогу визначити:

- мотиваційну незрілість;
- дитячий негативізм;
- високу шкільну мотивацію з позитивним ставленням до школи;
- відсутність шкільної мотивації з перевагою ігрових мотивів;
- пізнавальну мотивацію.

Так порівнюючи дітей двох класів, ми бачимо, що у 2 класі спостерігається висока шкільна мотивація з позитивним ставлення до школи (48,9%), а у 4 - 46,7%.

Найбільш значущими виявилися розбіжності між двома класами за такими показниками, як асоціальні. Цей симптомокомплекс указує на наявність у дітей невпевненості у схваленні дорослих, що виявляється у різних формах негативізму, а також мотиваційна незрілість.

У результаті бесід з вчителями, ми з'ясували, що у 2 класі дітей із труднощами адаптації менше - 10,3%, а 4 - 23%.

За результатами бесід з вчителями та батьками в нас вийшла схема для учителів і схема для батьків, які ми зобразимо у вигляді таблиць 3.6. та 3.7.

Таблиця 3.6.

Результати діагностичної бесіди з вчителями

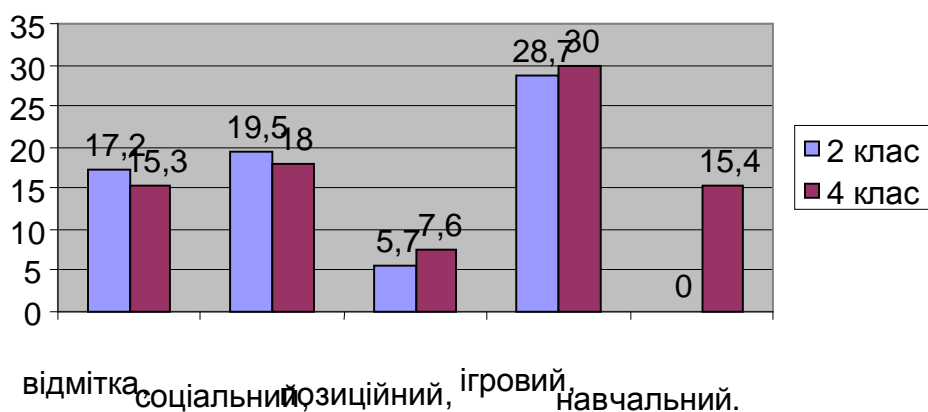
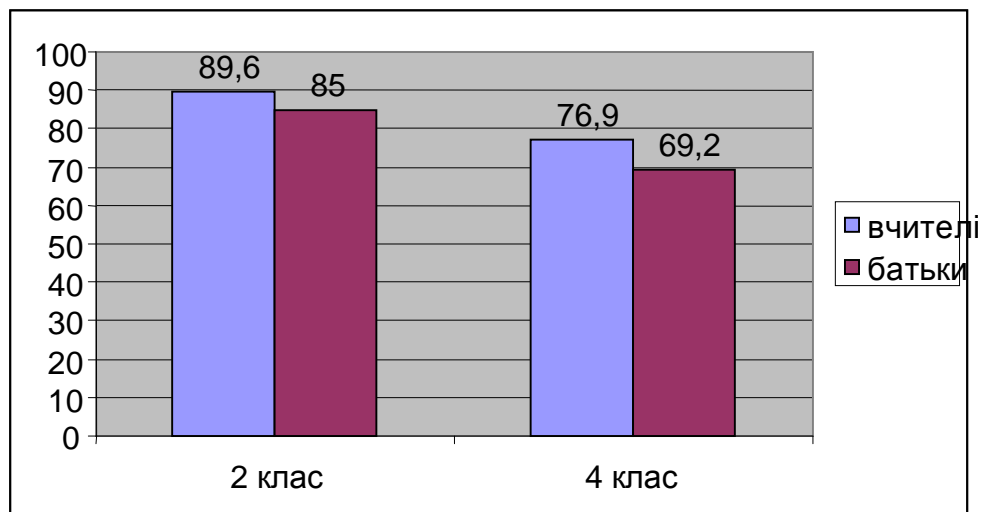
	Адаптація	Неповна адаптація	Деадаптація
Показники по 2 класу	89,6	10,3	-
Показники по 4 класу	76,9	23	-
Різниця показників	12,7	12,7	-

Таблиця 3.7.

Результати діагностичної бесіди з батьками

	Адаптація	Неповна адаптація	Деадаптація
Показники по 2 класу	85	14,9	-
Показники по 4 класу	69,2	30,7	-
Різниця показників	15,8	15,8	-

Отримані нами результати показані у стовпчиковій діаграмі для порівняльного аналізу.

**Рис. 2.1. Порівняльний аналіз мотивів адаптації за відповідями
батьки-вчителі 2 та 4 класів**

З отриманих результатів ми бачимо, що ігрова мотивація має найвищий процент як в 2 так і 4 класі. Пізнавальна або навчальна мотивація має трохи нижчий відсоток ніж ігрова. Тому, ми можемо стверджувати, що ігровий мотив відіграє важливу роль у житті дітей, а особливо коли вони проходять адаптаційний процес.

Соціальна мотивація за даними дослідження знаходиться на третьому ступені, на що слід звернути особливу увагу. Адже соціальна мотивація відіграє важливу роль в адаптації дитини. Повноцінна навчальна мотивація повинна включати і пізнавальні мотиви, і широкі соціальні мотиви, а індивідуальність кожної дитини проявляється в домінуванні якогось із цих мотивів у середині навчальної діяльності.

Аналізуючи початкові досягнення учнів (див. табл. 3.1.), ми можемо зробити висновок, що переважаюча ігрова мотивація є причиною низької успішності, а у поєднанні з низькою самооцінкою, це призводить до втрати авторитету вчителя та інтересу до навчальної діяльності.

Висновок

Проведе дослідження, дає нам можливість узагальнити чинники, що негативно впливають на успішність молодших школярів та обґрунтувати її психолого-педагогічні умови. Зокрема, були виокремлені такі основні чинники шкільної неуспішності:

- рівень соціальної готовності дитини до школи;
- стиль і методи виховання в сім'ї;
- стиль спілкування вчителя з учнями;
- мотиви до навчальної діяльності;
- самооцінка молодшого школяра.

У розрізі нашого курсового дослідження, ми з'ясували, які психодіагностичні методики можна використати для виявлення шкільної неуспішності молодших школярів. Ми з'ясували, що найбільш повну інформацію, щодо вказаної проблеми, може дати комплекс методик, спрямованих на виявлення мотивів до навчальної діяльності, самооцінки та психологічних особливостей молодших школярів.

Вплив самооцінки на успіхи у навчанні безперечний. Діти, які відчувають значні труднощі в засвоєнні програмного матеріалу, одержують найчастіше негативні оцінки. Невстигаючим школяр стає на тому етапі навчання, коли виявляється певна розбіжність між тим як він себе оцінює і як його оцінюють інші, між тим, що він робить і може зробити. На початковому етапі відставання розбіжність ця недостатньо усвідомлюється, а головне, не приймається молодшим школярем: більшість неуспішних дітей 2 і 3 класів переоцінює результати своєї навчальної діяльності. До 4 класу вже виявляється значний контингент відстаючих дітей при зниженій самооцінці. Той, хто часто терпить невдачу, чекає і далі невдачу, і навпаки, успіх в попередній навчальній діяльності спрямовує особистість на очікування успіху надалі. Переважання в навчальній діяльності у відстаючих дітей неуспіху над успіхом, постійно підкріплюване низькими оцінками їх роботи вчителем, веде до наростання у них невпевненості в собі і відчуття неповноцінності.

Організовуючи навчально-виховну роботу вчитель повинен свідомо і цілеспрямовано формувати самооцінку молодших школярів.

У результаті нашого дослідження ми з'ясували, що ігровий мотив (навчання як гра) може бути однією з причин неуспішності учнів. У такому разі вчителю потрібно проводити корекційну роботу по формуванню навчальних мотивів учнів.

З дослідження ми побачили, що на соціальну адаптацію молодших школярів найбільше впливає вчитель. Він є дуже важливою людиною в житті молодшого школяра і його ставлення має дуже велике значення для дітей. Вчителю необхідно вміти розуміти причини шкільної неуспішності дитини. Доброзичлива атмосфера в класі, цілеспрямовані виховні завдання та ігри, у яких дитина вчиться виявляти себе і з повагою ставиться до інших, допоможуть швидше адаптуватися в шкільному колективі.

Виходячи з цього, вчителю слід постійно дбати, щоб у кожного учня складалася повновартісна життєва перспектива, що сприятиме підвищенню самооцінки та підвищить рівень успішності учнів.

Список використаної літератури

1. Адаптація дитини до школи/ Упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник – К.: Мікрос - СВС, 2003.- С.79-93.
2. Ананьев Б.Г. «Психология педагогической оценки»// Избранные психологические труды. Том 2. - М.: Просвещение, 1980.
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса в учебной деятельности. - М.: Просвещение, 1983.
4. Балашова С. Навчально – рольова гра у формуванні дослідницьких умінь студентів// Психологія та соціальна робота. – 2005. - № 6 - С.56-59.
5. Бернс Р. Развитие Я- концепции и воспитания. - М.: Прогресс, 1986.
6. Богучарові О.І. Шкільні страхи шестирічок та їх запобігання// Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - №5.- С. 1-3.
7. Виллюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека.-М.: Издательство МГУ, 1990.- 288с.
8. Вікова та педагогічна психологія : Навч. Посіб./ О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін.- К.:Просвіта, 2001.- С.347-391.
9. Гамезо М.В., Неволин И.Г. Психосоматические аспекты проблемы познавательной деятельности и общения. - М.: Прсвещение, 1983.
- 10.Голубева А.Н. Психологические особенности проявления настойчивости у детей дошкольного возраста. - М.: Просвещение, 1986.
- 11.Давыдов В.В. Учебная деятельность: состояние и проблемы исследования// Вопросы психологии. – 1991. - №6.
- 12.Детская психология: Учеб. пособие/Я. Л. Коломинский, Е. А. Панько, А. Н. Белоус и др. : под. Ред. Я. Л. Коломинского, Е. А. Панько – Мн. : Университетское, 1988г. -399с.
- 13.Захаров А.И. Предупреждение отклонений в поведении ребенка: 3-е изд., испр. Серия: Психология ребенка. - СПб.: «Издательство Союз», «Лениздат». - 2000.- С.3-21

14. Зимняя И.Л. Педагогическая психология. –Ростов – на- Дону: Изд-во "Феникс", 1997- С. 238-242
15. Ковалев В.И. Мотивы поведения и деятельности. - М., 1988.
16. Кочерга О., Васильев О. Психічне здоров'я молодшого школяра//Бібліотека психолога. - 2003.- С.40-57.
- 17.Краткий психологический словарь/Сост. Л.А.Карпенко;Под общ. Ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского.-М., 1998.- с.195.
- 18.Липкина А.И. К вопросу о методах выявления самооценки как личностного параметра умственной деятельности// Вопросы психологии. – 1992. - №5.
- 19.Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки і психології. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів педагогічних навчальних закладів — К. , 2000.
- 20.Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии.- М.: Наука, 1984.-444с .
- 21.М'ясоїд. Загальна психологія: Навч. Посібник.-2-ге вид., допов.-К.: Вища школа., 2001.- 487с.:іл.
22. Маркова А.К., Орлов А.Б., Фридман Л.М. Мотивация учения и её воспитание у школьников – М.: Педагогика – 1983.
23. Мемчинская Н.А., Морс М.И. Вопросы методики и обучения в начальных классах. — М.: Просвещение, 1995.
24. Мостовая И.М. Юридическая психология.-3-е изд.-К.: ВИРА-Р, 2000.- 120с.
25. Немов Р. С. Психология. Учебник для студентов высш. пед. учеб. заведений. В 3 кн. Кн. 1 Общие основы психологии- 2-е изд. -М. : Просвещение: ВЛАДОС, 1995г. -576с.
26. Петровський А.В., Ярошевський М.Г. Психология.- 2-е изд.- м.: Академия, 2001.- 502с.
- 27.Практическая психология: Учебно-методическое пособие/Под. Ред. доктора психологических наук, профессора С. В. Кондратьевой. - Мн. :

- Ред. Журн. «Адукацыя і выхаванне», 1997г. -212с.
28. Психологическая диагностика: Учебник для вузов/Под ред. М.К.Акимовой, К.М.Гуревича.-Спб.: Питер, 2005.-С.289-308.
 29. Психологический словарь/ Под общ. Ред. А.В. Петровського, М.Г. Ярошевского.- 2-е изд., испр. и доп.- М.: Политиздат, 494с.
 30. Размышления школьного врача//Все для учителя. - 2004.-№32.-С.8-10.
 31. Фридман Л.М., Кулагина И.Ю./ Психологический справочник учителя/ Просвещение, М. – 1991.
 32. Чирков В.И. Мотивация учебной деятельности. - Ярославль, 1991.

ДОДАТКИ

Стимульний матеріал до методики Мотивація до навчання у першокласників

Текст опитувальника шкільної тривожності Філіпса

1. Трудно ли тебе держаться на одном уровне со всем классом?
2. Волнуешься ли ты, когда учитель говорит, что собирается проверить, насколько ты знаешь материал?
3. Трудно ли тебе работать в классе так, как этого хочет учитель?
4. Снится ли тебе временами, что учитель в ярости от того, что ты не знаешь урок?
5. Случалось ли, что кто-нибудь из твоего класса бил или ударял тебя?
6. Часто ли тебе хочется, чтобы учитель не торопился при объяснении нового материала, пока ты не поймешь, что он говорит?
7. Сильно ли ты волнуешься при ответе или выполнении задания?
8. Случается ли с тобой, что ты боишься высказываться на уроке, потому что боишься сделать глупую ошибку?
9. Дрожат ли у тебя колени, когда тебя вызывают отвечать?
10. Часто ли твои одноклассники смеются над тобой, когда вы играете в разные игры?
11. Случается ли, что тебе ставят более низкую оценку, чем ты ожидал?
12. Волнует ли тебя вопрос о том, не оставят ли тебя на второй год?
13. Стараешься ли ты избегать игр, в которых делается выбор, потому что тебя, как правило, не выбирают?
14. Бывает ли временами, что ты весь дрожишь, когда тебя вызывают отвечать?
15. Часто ли у тебя возникает ощущение, что никто из этих одноклассников не хочет делать то, что хочешь ты?
16. Сильно ли ты волнуешься перед тем, как начать выполнять задание?
17. Трудно ли тебе получать такие отметки, каких ждут от тебя родители?
18. Боишься ли ты временами, что тебе станет дурно в классе?
19. Будут ли твои одноклассники смеяться над тобой, ты сделаешь ошибку при ответе?
20. Похож ли ты на своих одноклассников?
21. Выполнив задание, беспокоишься ли ты о том, хорошо ли с ним справился?
22. Когда ты работаешь в классе, уверен ли ты в том, что все хорошо запомнишь?
23. Снится ли тебе иногда, что ты в школе и не можешь ответить на вопрос учителя?
24. Верно ли, что большинство ребят относится к тебе дружески?
25. Работаешь ли ты более усердно, если знаешь, что результаты твоей работы будут сравниваться в классе результатами твоих одноклассников?
26. Часто ли ты мечтаешь о том, чтобы поменьше волноваться, когда тебя спрашивают?
27. Боишься ли ты временами вступать в спор?
28. Чувствуешь ли ты, что твое сердце начинает сильно биться, когда учитель говорит, что собирается проверить твою готовность к уроку?
29. Когда ты получаешь хорошие отметки, думает ли кто-нибудь из твоих друзей, что ты хочешь выслужиться?
30. Хорошо ли ты себя чувствуешь с теми из твоих одноклассников, к которым ребята относятся с особым вниманием?
31. Бывает ли, что некоторые ребята в классе говорят что-то, что тебя задевает?
32. Как ты думаешь, теряют ли расположение те из учеников, которые не справляются с учебной работой?
33. Похоже ли на то, что большинство твоих одноклассников не обращают на тебя внимание?
34. Часто ли ты боишься выглядеть нелепо?
35. Доволен ли ты тем, как к тебе относятся учителя?
36. Помогает ли твоя мама в организации вечеров, как другие мамы твоих одноклассников?
37. Волновало ли тебя когда-нибудь, что думают о тебе окружающие?
38. Надеешься ли ты в будущем учиться лучше, чем раньше?

39. Считаешь ли ты, что одеваешься в школу также хорошо, как и твои одноклассники?
40. Часто ли ты задумываешься, отвечая на уроке, что думают о тебе в это время другие?
41. Обладают ли способные ученики какими-то особыми правами, которых нет у других ребят в классе?
42. Злятся ли некоторые из твоих одноклассников, когда тебе удается быть лучше их?
43. Доволен ли ты тем, как к тебе относятся одноклассники?
44. Хорошо ли ты себя чувствуешь, когда остаешься один на один с учителем?
45. Высмеивают ли временами твои одноклассники твою внешность и поведение?
46. Думаешь ли ты, что беспокоишься о своих дошкольных делах больше, чем другие ребята?
47. Если ты не можешь ответить, когда тебя спрашивают, чувствуешь ли ты, что вот-вот расплачешься?
48. Когда вечером ты лежишь в постели, думаешь ли ты временами с беспокойством о том, что будет завтра в школе?
49. Работая над трудным заданием, чувствуешь ли ты порой, что совершенно забыл вещи, которые хорошо знал раньше?
50. Дрожит ли слегка твоя рука, когда ты работаешь над заданием?
51. Чувствуешь ли ты, что начинаешь нервничать, когда учитель говорит, что собирается дать классу задание?
52. Пугает ли тебя проверка твоих знаний в школе?
53. Когда учитель говорит, что собирается дать классу задание, чувствуешь ли ты страх, что не справишься ним?
54. Снилось ли тебе временами, что твои одноклассники могут сделать то, что не можешь ты?
55. Когда учитель объясняет материал, кажется ли тебе, твои одноклассники понимают его лучше, чем ты?
56. Беспокоишься ли ты по дороге в школу, что учитель может дать классу проверочную работу?
57. Когда ты выполняешь задание, чувствуешь ли ты зычно, что делаешь это плохо?
58. Дрожит ли слегка твоя рука, когда учитель просит сделать задание на доске перед всем классом?

Ключ к вопросам

«+»-да

«-»-нет

1-	19-	37-	55-
2-	20+	38+	56-
3-	21-	39+	57-
4-	22+	40-	58-
5-	23-	41+	
6-	24+	42-	
7-	25+	43+	
8-	26-	44+	
9-	27-	45-	
10-	28-	46-	
11+	29-	47-	
12-	30+	48-	
13-	31-	49-	
14-	32-	50-	
15-	33-	51-	
16-	34-	52-	

17-	35+	53-
18-	36+	54-

Результаты

1) Число несовпадений знаков (« + » - Да, «—» - Нет) по каждому фактору (- абсолютное число несовпадений в процентах: $< 50\%$; $\geq 50\%$; $\geq 75\%$).

Для каждого респондента.

2) Представление этих данных в виде индивидуальных диаграмм.

3) Число несовпадений по каждому измерению для всего класса: — абсолютное значение - $< 50\%$; $\geq 50\%$; $\geq 75\%$.

4) Представление этих данных в виде диаграммы.

5) Количество учащихся, имеющих несовпадений по определенному фактору $\geq 50\%$ и $\geq 75\%$ (для всех факторов).

6) Представление сравнительных результатов при повторных замерах.

7) Полная информация о каждом учащемся (по результатам теста).

Содержательная характеристика каждого синдрома(фактора)

1. Общая тревожность в школе — общее эмоциональное состояние ребенка,

связанное с различными формами его включения в жизнь школы.

2. Переживания социального стресса - эмоциональное состояние ребенка, на фоне которого развиваются его социальные контакты (прежде всего — со сверстниками).

3. Фрустрация потребности в достижении успеха – неблагоприятный психический фон, не позволяющий ребенку развивать свои потребности в успехе, достижении высокого результата и т. д.

4. Страх самовыражения — негативные эмоциональные переживания ситуаций, сопряженных с необходимостью самораскрытия, предъявления себя другим, демонстрации своих возможностей.

5. Страх ситуации проверки знаний - негативное отношение и переживание тревоги в ситуациях проверки (особенно — публичной) знаний, достижений, возможностей.

6. Страх не соответствовать ориентация на значимость других в оценке своих результатов, поступков и мыслей , тревога по поводу оценок, даваемых окружающим, ожидание негативных оценок.

7. Низкая физическая сопротивляемость стрессу - особенности психофизиологической организации, снижающие приспособляемость ребенка к ситуациям стрессогенного характера, повышающие вероятность неадекватного, деструктивного реагирования на тревожный фактории среды. 8. Проблемы и страхи в отношениях с учителями – общий негативный эмоциональный фон отношений со взрослыми в школе, снижающий успешность обучения ребенка.

Бланк

«+»																	
0																	
«-»																	

Додаток 3

Анкета для родителей учащихся 1-х классов (выявление признаков дезадаптации у детей)

Инструкция: «Отметьте, какие проявления особенностей поведения и учебной деятельности вашего ребёнка вы замечаете последнее время».

Мой ребёнок:

1. Отказывается по утрам идти в школу.
2. Без удовольствия идёт в школу.
3. Со страхом идёт в школу.
4. Не проявляет интереса к занятиям.
5. Без напоминаний не садится за уроки.
6. Очень долго выполняет домашнее задание.
7. При выполнении домашнего задания все время отвлекается.
8. Без контроля родителей не в состоянии выполнить домашнее задание.
9. Постоянно перепроверяет себя, может несколько раз переписывать домашнюю работу.
10. Бросает работу над заданием, столкнувшись с трудностями.
11. Слишком волнуется по поводу своих успехов в школе.
12. Плохо засыпает.
13. Плохо ест.
14. Возбуждён, напряжён, раздражителен.
15. Подавлен, плаксив.
16. Часто болеет.
17. Жалуется на усталость, всевозможные боли, тошноту.

Опитувальник для батьків

I шкала «Успешность выполнения школьных заданий»

5. Правильное безошибочное выполнение школьных заданий.
4. Небольшие поправки, единичные ошибки.
3. Редкие ошибки, связанные с пропуском букв или их заменой.
2. Плохое усвоение материала по одному из основных предметов, обилие ошибок: частые ошибки, неаккуратное выполнение заданий.
1. Плохое усвоение программного материала по всем предметам.

II шкала «Степень усилий, необходимых ребёнку для выполнения школьных заданий»

5. Ребенок работает легко, свободно, без напряжения.
4. Выполнение школьных заданий не вызывает у ребёнка особых затруднений.
3. Иногда работает легко, в другое время проявляет упрямство, выполнение заданий требует некоторого напряжения для своего завершения.
2. Выполнение школьных заданий требует от ребёнка определённой степени напряжения.
1. Ребёнок отказывается работать, может плакать, кричать, проявлять агрессию.

III шкала «Самостоятельность ребёнка при выполнении школьных заданий»

5. Ребёнок сам справляется со школьными заданиями.
4. Работает самостоятельно, почти не обращаясь к помощи взрослого.
3. Иногда обращается за помощью, но чаще выполняет задания сам.
2. Ребёнок мог бы справляться со школьными заданиями самостоятельно, но предпочитает делать их с помощью взрослого.
1. Для выполнения ребёнком школьных заданий требуется инициатива, помощь и постоянный контроль со стороны взрослого.

IV шкала «Настроение, с которым ребёнок идёт в школу»

5. Ребёнок улыбается, смеётся, с хорошим настроением идёт в школу.

4. Спокоен, деловит, нет проявлений сниженного настроения.
3. Иногда бывают проявления сниженного настроения.
2. Случаются проявления отрицательных эмоций:
 - а) тревожность, огорчение, иногда страх;
 - б) обидчивость, вспыльчивость, раздражительность.
1. Преобладание депрессивного настроения или агрессии (вспышки гнева, злости).

V шкала «Взаимоотношения с одноклассниками».

5. Общительный, инициативный, легко контактирует с детьми, у него много друзей, знакомых.

4. Малоинициативен, но легко вступает в контакт, когда к нему обращаются дети.

3. Сфера общения несколько ограниченная: общается только с некоторыми ребятами.

2. Предпочитает находиться рядом с детьми, но не вступать с ними в контакт.

1. а) Замкнут, изолирован от других детей, предпочитает находиться в одиночестве.

б) Инициативен в общении, но часто проявляет негативизм по отношению к детям: ссорится, дразнится, дерётся.

VI шкала «Общая оценка адаптированности ребёнка»

5. Высокий уровень адаптированности.
4. Уровень адаптированности выше среднего.
3. Средний уровень адаптированности.
2. Уровень адаптированности ниже среднего.
1. Низкий уровень адаптированности.

ПОКАЗНИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ 2-ГО КЛАСУ

№ п/п	Прізвище 2 клас	Читання (усно)	Українська мова (письмово)	Позакласне читання	Математика	Ознайомлення з навколишнім середовищем	Англійська мова	Музика	Середній бал
1.	Ахромцев С.	4	3	4	3	3	3	4	3,4
2.	Белова Н.	5	5	4	3	4	4	5	4,6
3.	Дубінянська А.	5	5	5	5	4	5	5	4,8
4.	Залоз А.	4	3	3	4	4	4	5	3,8
5.	Коваленко А.	4	4	4	4	4	4	4	4
6.	Коваленко Л.	5	5	4	3	4	3	5	4,1
7.	Куй Ю.	4	4	4	3	4	4	5	4
8.	Маковій І.	4	3	4	4	4	3	4	3,7
9.	Пейков Р.	5	5	5	5	5	4	5	4,9
10.	Сарикова Св.	4	4	3	3	4	3	5	3,7
11.	Ханко Д.	3	3	3	3	3	3	4	3,1
12.	Цуркан Е.	4	4	4	3	4	3	3	4,1
13.	Чайникова І.	5	5	4	5	5	5	5	4,8
14.	У Рохвалов Р.	5	4	3	4	4	3	5	4
15.	Ляхів Б.	4	4	4	3	4	3	5	3,8

Показники успішності навчання дітей 3-го класу

№ п/п	Прізвище, 3-в клас			Читання (усно)	Математика	Природознавство	Українська мова	Музика	Фізкультура	Праця	Поведінка	Середній бал
1.	Беженарь А.	3	3	3	3	5	4	3	3	3,4		
2.	Бутук Т.	4	4	4	5	5	5	5	5	4,5		
3.	Даренських З.	4	3	4	4	5	5	5	4	4,3		
4.	Завязкин Же.	4	4	4	5	5	5	5	5	4		
5.	Мінапов І.	5	5	4	5	5	5	5	5	4,3		
6.	Міхальська Л.	3	3	3	3	5	4	3	3	3,4		
7.	Міхальська Я.	4	4	3	4	5	4	4	4	4		
8.	Майер В.	3	3	3	4	4	5	4	4	3,8		
9.	Машталер В.	5	4	4	4	5	5	4	4	4,4		
10.	Островська До.	4	4	4	4	4	5	4	4	4,1		
11.	Печерський В.	4	4	3	4	5	5	3	4	4		
12.	Родованов Д.	3	3	3	3	5	5	3	3	3,5		
13.	Світличний Е.	5	5	4	5	5	4	4	4	4,5		
14.	Тішков А.	3	3	3	4	5	4	4	4	3,7		
15.	Крисько ж.	3	3	3	5	4	4	4	3	3,6		

ПОКАЗНИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ 4-ГО КЛАСУ

№ п/п	Прізвище, 4-би клас	Читання	Українська мова	Математика	Природознавство	Англійська мова	Фізкультура	Малювання	Праця	Спів	Поведінка	Середній бал
1.	Водомірській І.	4	4	4	5	4	4	5	5	3	4	4,2
2.	Вуйков Н.	4	4	5	5	4	5	5	5	5	4	4,6
3.	Голубева Т.	3	4	4	4	4	3	5	5	5	4	4,1
4.	Дорошенко Д.	5	4	4	5	4	4	5	5	4	4	4,4
5.	Кондарар Н.	3	3	3	3	5	4	4	5	4	4	3,8
6.	Каракаш В.	4	3	5	3	4	4	4	4	5	3	3,9
7.	Ларчук А.	4	3	4	5	3	4	4	5	5	3	4,0
8.	Лупан А.	3	3	4	4	3	4	3	4	5	4	3,7
9.	Маковій Е.	5	4	4	5	5	4	4	5	5	5	4,6
10.	Мірошник А.	5	4	4	5	4	4	5	5	5	5	4,6
11.	Нечипорук Д.	5	4	4	5	4	4	4	5	5	4	4,4
12.	Портас О.	3	3	3	4	3	5	4	5	4	5	3,9
13.	Руснак Л.	3	3	3	3	3	5	4	4	5	4	3,7
14.	Шадурськая Е.	4	4	3	4	4	5	5	5	5	4	4,3
15.	Чобіт І.	3	3	3	4	3	5	5	5	5	4	4,0

